

לעילוי נשמת
הרבנית הצדקנית
מרת חנה ריזל אדלר ע"ה
ב"ר יוסף הכהן רוט זצ"ל
נלב"ע כ"ח בסיון תשע"ז
ת.ג.צ.ב.ה.

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הווי כל צמא לכו לחיים' (ב"ק פב.)

פרשת קורח

שימתין, הדין הוא שאין לו לעבור כעת על איסור קל, בכדי למנוע עצמו מלעבור בעתיד על איסור חמור, - אלא ימתין לראות האם יש כאן פיקו"נ.

ואע"פ שיתכן שלבסוף הוא יצטרך לעבור על איסור חמור משום פיקו"נ, מ"מ זה עדיף, כיון שאז הרי יהי לו היתר ודאי לעבור על האיסור, משום שפיקו"נ דוחה כל התורה, ומשא"כ אם יעבור בתחילה על האיסור הקל, הרי יתכן שיתברר לבסוף שעבר באיסור לחינם בלא צורך של פיקו"נ.

אמנם לכאן נראה, דמה דהי' פשיטא לי' למרן הנצי"ב זיע"א, לא הי' פשיטא לי' כ"כ למרן הח"ח זיע"א, וכדלהלן.

- ג -

דהנה כתב רבינו הח"ח זיע"א, בספרו לאנשי הצבא היהודים 'מחנה ישראל' (במהדו' תשל"ד - דינים, פרק ה אות ה) וז"ל, 'ואם עבר איש הצבא, ולא התקין את עצמו (בער"ש) קודם בין השמשות, בכל המלאכות שצריך לעשות למחר, ובינתיים נעשה בין השמשות, לכאורה יראה דאסור שוב לעשותן, דאף שבבין השמשות הוא רק ספק איסור מלאכה, ולמחר בבוקר יהי' מלאכה ודאית, אע"כ הלא עתה עושה ברצונו, דאין אדם מכריחו לזה, משא"כ כשיעשה למחר יהי' חילול שבת באונס, ומי יודע מה ילד יום, פן לא יצטרך למחר לחלל את השבת, וצ"ע' עכ"ל.

[ובמש"כ שם עוד 'ומימ' נראה... נפלה ט"ס, עיי במהדו' ווארשא, (ח"א פרק ג), ואכמ"ל, - וע"ע במש"כ עוד בהגה"ה שם, וב'ביאור הלכה' (סי' שדמ, בד"ה מצומצמת), ואכמ"ל].

- ד -

והעולה, דאע"פ דכתב הח"ח דלכאוי' נראה דיש בי' טעמים להורות לו שעדיף שיעשה את המלאכה בשבת בבוקר, (א) - דאז הוי חילול שבת באונס, ב - דמי יודע מה ילד יום, ויתכן שלבסוף לא יצטרך למחר לחלל את השבת), מ"מ נשאר הח"ח בצ"ע לדינא, - והיינו דאכתי' הי' להח"ח צד לומר, דעדיף שיעשה את המלאכה בבין השמשות, דהוי ספק חול.

ואע"פ שיתכן שלבסוף יתברר, דהוי חילול שבת שלא לצורך, דיתכן שיתברר אח"כ, שלא הי' צריך לחלל את השבת עבור הצורך הנ"ל, דמי יודע מה ילד יום וכנ"ל, מ"מ מצד כללי המצוות והספיקות הי' להח"ח צד, שעדיף לעשות את המלאכה בבין השמשות דהוי ספק חול, וימנע עצמו עיי", מלעשות מלאכה ודאית בשבת בבוקר.

- ה -

ומעתה יש לפלפל טובא, בספיקו של הח"ח הנ"ל, דהא הבאנו לעיל, דהנצי"ב הוכיח מהנהגת אהרן הכהן הנ"ל, דכאשר אדם מסתפק, האם יש צורך לעבור על איסור מסוים משום פיקו"נ, או"ד דאין כאן פיקו"נ, הדין הוא שאין לו לעבור כעת על איסור קל, בכדי למנוע עצמו מלעבור בעתיד על איסור חמור, אלא ימתין לראות האם יש כאן פיקו"נ, - משום

וידבר ה' אל משה לאמר: הרמו מתוך העדה הזאת ואכלה אתם כרעג ויפלו על פניהם: ויאמר משה אל אהרן קח את המחתה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטרת והולך מהרה אל העדה וכפר עליהם כי יצא הקצף מלפני ה' החל הנגף: ויקח אהרן דבר משה וירץ אל תוך הקהל והנה החל הנגף בעם ויתן את הקטרת וכפר על העם: ויעמד בין המתים ובין החיים ויתעצר המגפה: (יז, ט-ג).

הנה יודע ומפורסם מש"כ הנצי"ב ב'העמק דבר', שאע"פ שבנ"י היו בסכנה, ומצד פיקוח נפש הותר לאהרן הכהן, לעבור באיסורים בכדי להצילם, אך מ"מ אכתי' היו בפני אהרן הכהן ב' דרכים, כיצד לנהוג במעשה של הצלת ישראל ע"י סגולת הקטורת.

דרך א: אהרן הכהן יכל להקטיר את הקטורת על המזבח, ואח"כ להוציא את הקטורת החוצה וללכת עימה אל הקהל, שאז הי' עובר רק באיסורי הוצאה וקטורת זרה, שאין בהם כרת. - **דרך ב:** אהרן יכל להקטיר את הקטורת בחוץ ליד הקהל, ואז יהי' בזה איסור כרת, של הקטרה בחוץ.

והנצי"ב דייק בלשון המקרא, שאע"פ שמשו רבינו אמר לאהרן הכהן, שיקטיר את הקטורת בפנים כהדרך הא' הנ"ל, אך מ"מ אהרן בחר בדרך הב' הנ"ל, והקטיר את הקטורת בחוץ, אע"פ שהי' בזה איסור כרת.

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה לכאוי' צ"ב בזה, דהרי קיי"ל דגם במקום פיקו"נ, כל שאפשר להקל מהאיסור עדיף, ואי"כ צ"ב מדוע אהרן בחר בדרך הב', שהי' בה איסור כרת.

וביאר בזה הנצי"ב וז"ל, 'למדנו מזה, דמשום שהי' דבר משה, לא דבר ה' אלא מדעת עצמו, ומטעם פיקו"נ שדוחה, ומשום הכי ציווה (משה) שיהיה הקטרה בפנים, ולא יהי' אלא איסור קטורת זרה ואיסור הוצאה לחוץ, שאין כל זה בנזוהרת כרת כמש"כ, - אבל כל זה כשהוא ברור שכבר החל הנגף.'

'משא"כ אם אין יודע בבירור, טוב לעשות איסור חמור כשיגיע לידי פיקו"נ, מלעשות איסור קל בשעה שיכול להיות שאין כאן פיקו"נ, - משום הכי כאשר נסתפק אהרן אם כבר החל הנגף, שהי' (משה) לא דיבר בשם ה', ואולי ברחמי שמים נשמע תפילתם לגומי, ע"כ לא הקטיר בפנים, אלא בבואו למקום הקהל וראה והנה החל הנגף בעם כמו ששמע, אז ויתן את הקטורת על האש' עכ"ל, (ועי"ע במה שהוסף להוציא מזה לדינא ב'הרחב דברי' שם, עיי"ש ואכמ"ל).

- ב -

והעולה מהנ"ל, דלדעת הנצי"ב כאשר אדם מסתפק האם יש צורך לעבור על איסור מסוים משום פיקו"נ, או"ד דאין כאן פיקו"נ, (בכח"ג שהוא יכול להמתין, ואין סכנה בזה

שאם יעבור בתחילה על האיסור הקל, הרי יתכן שיתברר לבסוף, שעבר באיסור לחינם, בלא צורך של פיקו"נ וכני"ל.

ולפי דברי הנצי"ב, שהדין הנ"ל מוכח מהנהגת אהרן הכהן וכני"ל, אי"כ צליע טובא מדוע ה"י להחיי"ח צד, שעדיף שיעשה את המלאכה בבין השמשות, - והרי יתכן שכלפי שמיא גליא, שבשעת המלאכה כבר נכנסה השבת, ויתכן שיתברר לבסוף, שעבר באיסור לחינם, בלא צורך של פיקו"נ, משום דמי יודע מה ילד יום וכני"ל, וצ"ע.

- 1 -

ונראה בס"ד לתרץ את הקושיא הנ"ל בביאור נפלא, וכדלהלן.

דהנה באמת צ"ב בספק החי"ח הנ"ל, גם בלא ההוכחה של הנצי"ב הנ"ל, משום דלכא"ו צ"ב מדוע באמת יש איזה שהוא צד להתיר לו, להכניס עצמו לספק חילול שבת שלא לצורך, - והרי מסברא ודאי שעדיף שימתין למחר בבוקר, ואזי יהי' לו היתר ודאי, משום שהחילול שבת שיחלל אז הוא מתוך אונס, וכני"ל.

והנראה לומר בזה, דאם מצד כללי המצוות והספיקות, ההוראה שהיינו צריכים להורות לו היא, שהוא צריך לעשות את המלאכה בבין השמשות, משום שההלכה תהי' (לפי הצד הזה), שמצד דיני הספיקות, עדיף שיעשה בבין השמשות, כיון דיתכן דאכתי חול הוא, - אי"כ לאחר שהוא יעשה כפי הוראת ההלכה שהורו לו, ואזי גם אם לבסוף יתברר שכלפי שמיא ה"י גליא, שבאמת כבר נכנסה השבת, וגם אם יתברר, שלבסוף לא ה"י כלל צורך בחילול שבת שחילל בבין השמשות, (כיון שלבסוף שיחררו אותו מהצבא מייד אח"כ, למשל).

אך מ"מ בכל מקרה שיהי', לא תהי' עליו שום טענה, כיון שאע"פ שהתברר שבאמת ה"י במלאכתו, **מעשה חילול שבת שלא לצורך כלל**, אך מ"מ הוא ה"י **אנוס בזה**, כיון שהוא פעל כפי מה שהוא ה"י צריך לפעול **לפי הוראת ההלכה**, ואי"כ מלאכתו נחשבת כמעשה חילול שבת **באונס**.

- 2 -

ומעתה נבוא ליישב את הקושיא הנ"ל (באות ה), ע"פ מה דבהקדם יש לדון, **האם הלאו של 'לא תעמוד על דם רעד'**, נאמר גם **בהצלה סגולית**, ולמשל אם אדם רואה מודעה, שמבקשת להתפלל על חולה, האם הוא חייב מדין 'לא תעמוד על דם רעד', להתפלל ולעורר רחמי שמים עליו, - או"ד דהלאו דלא תעמוד על דם רעד, נאמר רק כשיכול להציל אותו **בהצלה גשמית**, אך אינו חייב מדין **לא תעמוד על דם רעד, להתעסק בהצלות רוחניות וסגוליות**.

ויעוי בספר 'משנת פיקוח נפש' (עמ' רג), שהביא בשם מרן הגר"ח **קניבסקי שליט"א**, שהחויב להתפלל על חולה, הוא רק משום מידת החסד, אך אין בזה חיוב מדין 'לא תעמוד על דם רעד', עיי"ש.

- 3 -

ומעתה י"ל, דהנה לדעת מרן הגר"ח"ק שליט"א הנ"ל, דנראה דס"ל דאין חיוב מדין לא תעמוד על דם רעד, להתעסק בהצלות רוחניות וסגוליות, אי"כ י"ל דאהרן הכהן לא ה"י חייב להציל את ישראל ע"י **סגולת** הקטורת, משום דהו"א הצלה סגולית.

ורק מ"מ הותר לאהרן הכהן להציל את ישראל, אע"פ שהי' צריך לעבור בשביל הצלת ישראל, באיסור כרת של הקטרה בחוץ, משום שאע"פ שלהנ"ל הוא לא ה"י חייב להציל בהצלה סגולית, אך מ"מ כבר כתב מרן הגר"א ווסרמן צ"ל (קובץ הערות מח, טז), וז"ל **'דלפי האמת הא דפיקו"נ דוחה לכל התורה, אין הכוונה דמצות הצלת נפש דוחה להאיסורין, אלא אפי' ליכא מצוה כלל, שרי לעבור על האיסור במקום**

הצלת נפש, דאפילו בעובר, דלא הוי נפש, מ"מ מותר לחלל שבת בשבילו... ובתוס' ב"מ פ' המקבל (קיד: ד"ה אמר) כתבו, בהא דאליהו טימא את עצמו לבן הצרפית להחיותו אף דהוא כהן, משום פיקו"נ, ובוודאי ליכא מצות פיקו"נ במת להחיותו... ומוכח מזה דפיקו"נ דוחה כל האיסורין, אפילו היכא דליכא מצוה' עכ"ל, ולכן גם לאהרן הכהן הותר לעבור באיסור כרת בשביל הצלת ישראל, ואע"פ שהוא לא ה"י חייב להשתדל להצילם, ע"י הצלות סגוליות וכני"ל.

- 4 -

ומעתה נראה ליישב בס"ד, את מה שהקשינו לעיל (באות ה), דמעתה י"ל דאין מהנהגת אהרן הכהן הוכחה, לספיקו של החי"ח הנ"ל, כיון שכבר כתבנו לעיל (באות ו), שהצד שהי' בספיקו של החי"ח הנ"ל, להורות לאיש הצבא לעשות המלאכה בבין השמשות, הוא רק משום מה שביארנו, שאנו יוצאים מנקודת הנחה, שבכל מקרה שיהי', לא תהי' עליו שום טענה.

כיון שגם אם יתברר, שבאמת ה"י במלאכתו, **מעשה חילול שבת שלא לצורך כלל**, אך מ"מ הוא ה"י **אנוס בזה**, כיון שהוא פעל כפי מה שהוא ה"י צריך לפעול **לפי הוראת ההלכה**, ואי"כ מלאכתו נחשבת כמעשה חילול שבת **באונס**. - אך כל זה הוא רק באיש הצבא, שהוא נמצא לאונסו בתסבוכת הקשה ההיא, שמממת הספיקות שהוא נתון בהם ה"י צד להורות לו שיעשה מלאכה בבין השמשות, ולהצד שהוא אין לו לחשוש כלל, כיון שלא תהי' עליו שום טענה, כיון שגם אם יתברר שהי' במלאכתו מעשה חילול שבת שלא לצורך, אך מ"מ מלאכתו יתחשב כחילול שבת באונס, וכני"ל.

ומשא"כ גבי אהרן הכהן, שהוא לא ה"י נתון בספיקות הנ"ל מה דינו לעשות, כיון שהרי מצד הדין, הוא לא ה"י חייב כלל, להציל את ישראל בהצלות סגוליות וכני"ל, ואי"כ אם אהרן הכהן ה"י מקטיר את הקטורת בפנים, ואח"כ ה"י מתברר שלא ה"י בזה צורך כלל של פיקו"נ, הרי אהרן הכהן לא ה"י יכול לטעון שהוא ה"י **אנוס** במה שעבר באיסור קטורת זרה ובאיסור הוצאת הקטורת, כיון שהרי הוא לא ה"י חייב כלל, להיכנס לכל העסק הזה.

ואי"כ לא ה"י שייך שאהרן יטען בזה **טענת אנוס**, ולכן אהרן הכהן הקטיר את הקטורת בחוץ, רק לאחר שראה שיש בזה ודאי היתר של פיקו"נ, שדוחה גם איסור כרת, ואפי' במקום שאינו מחוייב להציל, וכדברי מרן הגר"א ווסרמן הנ"ל. - ואי"כ להנ"ל **נמצא, שאין מהמעשה של אהרן הכהן הוכחה כלל, לנידון הח"ח באיש הצבא וכני"ל, ונפלא.**

ויש לדון לחלק בין הנידונים בדרך נוספת, ולומר שכל ספק החי"ח ה"י, רק במקום שיש לנו צד, שאין במעשהו חילול שבת כלל, כיון שיתכן שאכתי יום, - אך במקום שיש כעת בוודאי איסור קל, ויש לנו ספק, האם יש פיקו"נ שמתיר לעבור על האיסור הקל, כהנידון באהרן הכהן הנ"ל, שם יודה החי"ח, שבוודאי אין היתר לעבור כעת על איסור קל, בכדי להימנע מאיסור חמור, ודו"ק ואכמ"ל, - **אמנם מסברא יש מקום גדול לומר, שאין נפ"מ בחילוק זה, ואכמ"ל.**

להקלטת תגובות הערות והוספות

קו'מים זכים': 02-633-5850

המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 1515-271-55442 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973 (מערכת נסיונית)
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

ניתן לתרום להוצאות הפצת הגליון, דרך עמדות 'נדרים פלוס' - [לעבור לקופות נוספות - להיכנס ל'קרי' צרכי הרבים' - ולגלוש למחשבת המציאות: 'עלון מים זכים'] - הדברים נכתבו לעורר לב המעייני בלבד - ניתן לקבל את העלון במייל, ע"י שליחת בקשה לדוא"ל של המערכת. להנצחת שמות לע"ב ולרפ"ש וכדו' (50), ובכל ענייני העלון, ניתן לפנות: 1515-271-55442 (תא קולי)